

Arkiv Nyt

Nyt fra Vinderup Egnshistoriske Arkiv

Nr. 24

Efterår

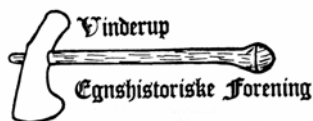
2006

Fra lyspindenes og tællepraasenes tid II	Side 4
Fortsættelse af Johannes Bech's erindringer	
Skøde og pantevæsen—tinglysning/tinglæsning	Side 9
Lidt hjælp til slægtsforskere	
Frost i skolestuen i Sevel	Side 11
For mange år siden kom Sevel på danmarkskortet på grund af kulden	
Niels Laussen Baastrups Liv og Levnet	Side 13
Da Niels omkring 1825-30 ikke ville være soldat, gik det helt galt for ham	
Et terningspil om døden	Side 16

Kjøbenhavn, October 1777

Tirsdag den 2. October blev den allernaadigst formildede Dom over de 3 for falske Bancosedlers forfærdigelse dømte Personer, Schmidt, Børgesen og Lassegaard, på Retterstedet uden for Oester Port ved Kjøbenhavn fuldbyrdet. Efter denne Dom maatte de kaste Terninger, hvem af dem, der skulde miste Livet. Schmidt kastede først 9 Øjne, Børgesen ligeledes 9 og tilsidst Lassegaard 10. De 2 første maatte altsaa kaste anden Gang, da Schmidt fik 8 og Børgesen 9 Øjne. Derpaa blev Schmidt henrettet med Sværdet, og de 2 andre paa Livstid indsatte i Rapshuset.

Møder, arrangementer og ture	Side 20
Efterlysning	Side 20

Vinjes Torv 1, 7830 Vinderup. Tlf: 97 44 29 98

Hjemmeside: www.lokalarkiver.dk/vinderup

Email: mail@arkivet-vinderup.dk

Åben: Mandag 19-21 Onsdag 14-16 Fredag 10-16

Bestyrelsen

Formand

Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, Vinderup
Tlf. 51 28 85 54
og 97 44 36 01

Næstformand

Ninna Weis, Birkevej 1, 7830 Vinderup
Tlf. 97 44 15 14

Kasserer

Gustav Lind, Nørregade 37, 7830 Vinderup
Tlf. 97 44 10 75

Sekretær

Boye Bruhn, Skrænten 29, Sevel
Tlf. 97 44 61 04

Karen Nielsen, Hasselholtvej 4, Vinderup
Tlf. 97 44 36 01

Børge Poulsen, Hjerlhedevej 13, Sevel
Tlf. 97 54 18 00

Harry Klith, Østparken 1, Ejsing
Tlf. 97 44 62 48

Faste udvalg

Arkivudvalg

Fmd. Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, Vinderup
Tlf. 51 28 85 54

Boye Bruhn, Skrænten 29, Sevel
Tlf. 97 44 61 04

Børge Poulsen, Hjerlhedevej 13, Sevel
Tlf. 97 54 18 00

Harry Klith, Østparken 1, Ejsing
Tlf. 97 44 62 48

Ninna Weis, Birkevej 1, 7830 Vinderup
Tlf. 97 44 15 14

Mødeudvalg

Fmd. Gustav Lind, Nørregade 37, 7830 Vinderup
Tlf. 97 44 10 75

Børge Poulsen, Hjerlhedevej 13, Sevel
Tlf. 97 54 18 00

Harry Klith, Østparken 1, Ejsing
Tlf. 97 44 62 48

Boye Bruhn, Skrænten 29, Sevel
Tlf. 97 44 61 04

Karen Nielsen, Hasselholtvej 4, Vinderup
Tlf. 97 44 36 01

Daglig leder

Bodil Møller, Pilevang 1, Sevel
Tlf. 97 44 84 41

Arkiv Nyt

Udgives af Vinderup Egnshistoriske Forening, Vinjes Torv 1, Tlf. 97 44 29 98

Redaktør: Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4 Tlf. 51 28 85 54

Alle bidrag til bladet sendes til ovennævnte eller Arkivet.

Tryk: Ellgaard Tryk, Langgade 35, Hogager Tlf. 97 46 82 23

Oplag: 300 stk.

Til medlemmerne

Så er den varmeste del af sommeren - og dermed for de fleste sommerferien - overstået, og vi skal igen til at tænke på Arkivets drift.

Generalforsamlingen

På generalforsamlingen i marts måned ønskede Daniel at udtræde af bestyrelsen og i hans sted blev Boye Bruhn valgt. Boye har i mange år været præst i Estvad-Rønbjerg Sogn, men har valgt at nyde sit otium i Sevel. Vi byder Boye velkommen og håber, at han må finde sig tilrette i vor midte.

Efter generalforsamlingen har bestyrelsen konstitueret sig, som det fremgår af oversigten på modstående side.

En stor tak til Daniel for hans mangeårige indsats i foreningen.

Udstilling 2006

I foråret indviede vi vor udstilling om tørvefabrikationen her på egnen; den var kommet i stand med velvillig økonomisk bistand fra kommunen og ikke mindst en ihærdig indsats fra personale og bestyrelse. Udstillingen vil blive stående resten af året, derefter vil den blive udskiftet med en ny udstilling. I den forbindelse vil en mindre del af den sammen med udstillinger fra mange andre arkiver blive vist ved **Historisk Samfund for Ringkøbing Amt's** 100 års jubilæum d. 25. marts 2007 på Skærum Mølle.

Udstilling 2007

Vi har besluttet, at den næste udstilling skal handle om smede og smedehåndværket.

Der har gennem hele historien stået en særlig glans omkring smeden; han var en særdeles vigtig person i samfundet, som ofte blev tillagt særlige evner; lidt i retning af en klog mand.

Vi kender selvfølgelig til mange smede rundt i vore sogne, men garanteret ikke alle til alle tider. Derfor vil vi i forbindelse med udstillingen gerne efterlyse oplysninger om smede og i særdeleshed billeder med forbindelse til smede. Også mindre værktøjer har interesse, men helst ikke for mange ambolte.

Nyt på hjemmesiden

I den kommende tid vil nogle af Johannes Bechs skrifter blive bragt på hjemmesiden under 'Diverse artikler'.

Ligeledes er STUBBER KLOSTERS HISTORIE af pastor Villads Christensen fra Hardsyssel Årbog 1911 ved at være klar til hjemmesiden.

Kurt Guldbæk

FRA LYSPINDENES OG TÆLLEPRAASENES TID

Fra BERLINGSKE SØNDAGS MAGASIN sommeren 1936.
2. del

Saa fortalte Far om Eksercitsen paa Torvet under Kongebesøget. Han fortalte saa malende om alle de tykmavede Borgere med deres høje Chakoer paa Hovedet og deres for snævre Bukser, der ofte maatte knappes ved Hjælp af Strop- per, at alle vi Unger lo himmelhøjt.

Borgerne løb rundt i det, saa Majoren der kommanderede dem, en tyk, gammel Købmand, blev helt fortvivlet og raabte og skældte ud. Da blev de saa forvildede, at de trods Majorens: Højre - og venstre om! vendte sig hver sin Vej, nogle med Front mod Kongen og Majoren, medens andre igen vendte Ansigterne imod hinanden inde i Geledderne. Da brølede Majoren: "Alle Mand R mod Raadhuset da for Satan!" Og Kongen, der ellers var striks nok, naar det gjaldt Eksercitsen, lo, saa han havde Taarer i Øjnene: "Ha! Haa! Haa!" og saa raabte han: "Det er godt, lille Børn! Det er godt! - - Men henne fra Gyngestolen lød det: "Christian da - at du bruger saadanne Udtryk, naar du fortæller for Børnene."

Men naar Far fortalte om den Morgen, da alle Børnene fra Skolen i Thisted skulde ud paa Galgebakken og se, hvordan en Dreng blev pisket og brændemærket med et T. B. (Tyvs Brøde) i Panden, fordi han havde stjaalet, og kom dertil, hvordan Drengen brølede, da det gloende Jern hvislede paa hans Pande, da følte jeg Forbitrelse mod Far - og alle Mennesker.

SÆRLIG interessant var det, naar Far nu og da omtalte nogle af sine mange ejendommelige Ansøgninger. Fra hele Egnen kom folk til ham for at bede ham om at skrive for sig. Jeg vil bemærke, at denne min Fars juridiske Virksomhed indenlunde tenderede det, man forstaaer ved Lommeprokurator eller Vinkelskriver, fordi min Far aldrig modtog nogen Betaling, kun i eet Tilfælde ved jeg, at en "Klient" aarligt bragte en Kurv Tyttebær, som han selv havde plukket, og i et andet, der havde kostet min Far Maaneders Arbejde, kom to Søskende med et Bordtæppe. Her er et Par prøver paa min Fars Ansøgninger: "Jeg Undertegnede ansøger herved allerunderdanigst min Konge om at skænke mig penge til en halv Hest, desformedelst at min brune Hoppe, som Tyskerne laante, da de drog nør paa, er død i Krigen, men da jeg kun havde den samme Hest og er fattig, er det, om Deres Majestæt allernaadigst vil staa halv Skade, for den halve Hest vil jeg villigt ofre paa Fædrelandets Alter, men den hele bliver mit Fordærv - og jeg har mange ufor- sørgede Børn. Allerunder-danigst (Navnet)."

Manden fik to Hundrede Rigsdaler til en "hel" Hest.

En anden Ansøgning begynder saaledes: "Jeg Undertegnede ansøger her- ved Deres Majestæt om allernaadigst at tage tilbage det Dannebrogskors, som

Deres Majestæt skænkede mig for Tapperhed i Krigen, for ellers maa det følge mig i Fattighuset. Men saadan skal det ikke vanæres, og min Kone er død, men jeg kan ikke selv sy og har kun en laset Frakke at fæste det paa - men da det har været det dyrebareste, jeg ejede, og mit Livs Stolthed, ansøger jeg nu Deres Majestæt om at tage det i Forvaring. Allerunderdanigst (Navnet).” Svaret blev, at Manden hvert Aar fik udbetalt hundrede Rigsdaler til en ”ny Frakke”, hvilket Beløb dengang var stort nok til, at han kunde leve og leve godt af det og saaledes undgaa Fattighuset.

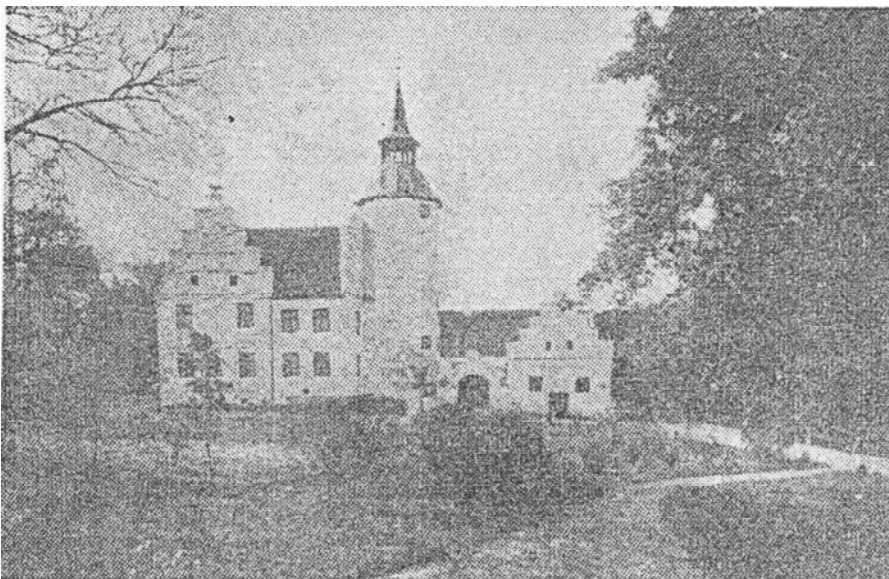
MIN Far sagde til mig, da jeg som trettenaarig kom hjemmefra for at undervise mindre Børn: ”Hvis du, min Dreng, naar du bliver voksen bliver anmodet om at skrive Ansøgninger, og det bliver du nok, for den Evne ligger i Slægten (dengang stiledes Ansøgninger og Bønskrifter endnu ofte direkte til Kongen), saa begynd altid lidt ejendommeligt - og slut af med en humoristisk Forklaring, for Kongen læser alligevel ikke selv de kedelige Ansøgninger, hans Sekretær læser de første Linier, og hvis disse fanger ham, læser han ogsaa de sidste, og saa bliver Ansøgningen forelagt Kongen.” Det kan maaske her være paa sin Plads at bemærke, at min Far vel havde humoristisk Sans, men var en alvorlig Mand, der ogsaa havde med saare alvorlige Sager at gøre.

En Enke i Nabosagnet havde saaledes afstaaet sin Gaard til sin Datter og Svigersøn og uden nogen som helst skriftlig Aftægtskontrakt overdraget disse Skødet. Da hendes Datter kort efter døde, giftede Svigersønnen sig igen med en haardhjertet Kvinde, men alt gik dog saa nogenlunde, indtil ogsaa Svigersønnen døde, og den fremmede Kvinde giftede sig igen med en daarlig Karl fra en anden Egn.

Nu blev Enken naadeløst jaget ud af Huset, hvorfor den gamle Kvinde henvendte sig til Prokurator Brask i Holstebro, der forklarede hende, at her hjemlede Loven ingen Hjælp - dog vilde han give hende det Raad at henvende sig til Lærer Bech i Ryde - og virkelig, min Far hjalp hende. Hvorledes han ved Møder og ved at samle Underskrifter, indtil Parret, der havde overtaget Enkens velbesatte lille Gaard, frivilligt udbetalte hende en Sum Penge, bliver for langt at fortælle. Men jeg ved bestemt, at min Far ikke vilde modtage en Skilling af den gamle, taknemlige Kvinde.

”Min første Ansøgning var alligevel min bedste,” sagde Far. ”Hvilken Ansøgning var den første?” spurgte jeg. ”Det skal jeg sige dig,” lød Svaret. ”Det var den, jeg skrev til gamle Frederik den Sjette, da jeg sad ved Katederet i Thisted Borgerskole - for den blev baade læst og bevilget, inden Blækket endnu var rigtig tørt.”

Jeg har nu fortalt om min Fars Virksomhed som Lærer og om hans Evner som Jurist. Men jeg har endnu tilbage at fortælle lidt om hans Kamp for bedre hygiejniske Forhold paa denne afsides liggende Egn. Siden jeg første Gang hørte

I Ryde, hvor Johs. Bech havde sit barndomshjem, ligger den gamle Herregaard Rydhave. Johs. Bech fortæller om Herregaardens Ejer paa det tidspunkt, Grev Raben, kaldet "den gale Greve" paa grund af sine originale paafund.

Ordene: "Hvad du evner, kast af paa de nærmeste Krav", har jeg altid sat dem i Forbindelse med min Far, thi han var et Hjemmemenneske, der aldrig blandede sig i Politik, skønt han ikke skjulte, at han var Højremand og viste en barnlig Glæde, da Kongen gav ham et Hæderstegn. . . . Det var altsaa Sundhedstilstanden. Stuehusene var lave, og af de smaa Vinduer var der højst et Par, der kunde lukkes op, de andre var sømmet fast for at spare Hængsler. Over Alkovesengene med Skydedøre for og Halm i Bunden var der anbragt Hylder, hvor Mælken havde sin Plads om Vinteren. Hvad en saadan Mælk ind sugede af al Slags Støv, Baciller og Soveduft, kan enhver tænke, og dens Smag var det, man kalder ram.

Jeppes Aakjær har fortalt indgaaende og djærvt om disse Forhold i Bogen om sin "Bette Tid" og om, hvorledes der var Hugorme i Bunden af Sengehalmen, og hvorledes Lus og Fnat var stadige Plager i hans Barndomshjem. Jeg siger djærvt, fordi enkelte Bønder fra i Dag ikke lider, at man fremdrager disse Forhold fra en saa relativt nær Tid - andre siger simpelthen: Det er overdrevet Snak - men der var kun to Mil mellem Aakjærs og mit Barndomshjem, og jeg maa holde med ham, thi svært var det, selv for de mest renlige, for Skolerne var dengang en slem Smittekilde, saa min Far havde en haard Kamp.

En lille sandfærdig Beretning kan bedst illustrere, hvorledes man opfattede

disse nymodens Kunster. I Ryde laa den gamle Herregaard "Rydhave", der tidligere havde ejet næsten hele Sognets Jord, for hvis Brugsret Bønderne i Aarhundreder havde maattet gøre Hovarbejde. Med Taarn og Tinder pegende mod Himmelen og Hundehullet med sin Træhest dybt i Jorden laa det der som en Verden for sig selv. Slottet ejedes af Grev Raben, der tillige ejede Aalholm Slot paa Lolland.

Bønderne kaldte ham paa Grund at hans mange originale Paafund for "den gale Greve", skønt han saavist var klog nok og tillige en god Mand.

Ryde Sogn havde paa den Tid kun een Maler, thi meget Træ forblev umalet. Da Greven engang rejste til Aalholm, gav han Ordre til at lade foretage nogle mindre Reparationer i sit Fravær, disse mente han, at Thomas Maler nok kunde klare, skønt der ellers kun kom Købstads-Haandværkere til Slottet.

Da Thomas kort efter satte Tapet op i mit Hjem, fandt følgende Samtale Sted mellem ham og min Far:

Thomas: "Ja-a, Bech, nu ved A da, at det har sin Rigtighed, at Greven er tovlig".

Far: "Hvorledes har du opdaget det, Thomas?"

Thomas: "Jo-o, for A var jo "deroppe" ("deroppe" betød, som alle vidste, Slottet). Aa, Bech, for en Pragt - Tæpper og Lysekroner og Forgyldninger - og alt det, som opfindes og nævnes kan. Men saa faldt det mig ind, at et Menneske, der ejede alt det, maatte jo være stopfuld af Penge. Men saa kom A til at tænke paa: Hvor mon nu Greven gemmer alle sine Penge - og saa gik A i een Under fra den ene Sal ind i den anden, og ligesom A gik, kom A til en bette. Dør - det maa være Grevens Skatkammer, tænkte A saa, og A ta'r jo i Døren - og den gaar op - og rigtig! Der staar den skønnest' Mahogniskrin! - Der har vi Grevens Pengeskrin, tænkte A - men A blev saa sær ved det, Bech - for hvis der nu ikke var laaset og A skulde fald' i Fristelse. For det ved De jo da, Bech, A har altid været et ærligt Menneske".

Far: "Ja, bevares Thomas - det har jeg aldrig tvivlet om -"

Thomas: "Men hvis der nu ikke er laaset, tænkt' A, saa vil A se Guld, nu A er kommet det saa nær - og saa lister jeg jo hen til Skrinet og ta'r i Laaget og kikker ned - - A venter jo at se det pure Guld - men, Bech, ved De saa, hvad det var?"

Far (der lod, som om han var meget spændt): "Nej, Thomas -"

Thomas: "Næ, det kan De heller ikke tænke Dem, Bech - for det var ikke det pure Guld, men det pure M ... ! - Men se, da forstod A, te Greven er tovlig, for det ved da enhver, at ingen klog Menneske vil gemme paa den Slaw' i en Mahogni Skrin."

Det maa her bemærkes, at Thomas Malers Opfattelse ingenlunde var en Undtagelse.

MEDENS jeg skriver om Rydhave, vil jeg fortælle, at jeg derfra har nogle af mine skønneste Barndoms minder, idet Egnen, siden Greven var blevet Ejer af Rydhave, havde een Festdag mere, kaldet "Grevens Redningsdag". Anledningen var, at Greven paa den Dag var blevet reddet fra den visse Død, da han styrtede ned i Maskinrummet paa en Damper. Den Dag var alle, store og smaa, fattige og rige, vel-

komne til Hest paa Rydhave. Mads Kusk hentede da Mor og alle vi unger i Karetten - min Far vilde altid helst gaa.

Greven havde en Selskabsdame, der hed Frøken Schönheiter, og hun igen en Selskabsdame, der hed Frøken Bruun, som var min Gudmoder, dette som en liden Forklaring paa Forbindelsen mellem Slottet og mit Hjem. Grevens Redningsdag maa have været i Højsommeren, for jeg husker, at Ribsene og Solbærrerne var modne, og at Børnene maatte spise, saa meget de vilde. Der var dækket baade ude og inde, til Herskaberne oppe paa Slottet, hvor baade Herredsfoged og Amtmand var til stede, og i Borggaarden og mange af Parkens Lysthuse til Bønder og Haandværkere - selv Tigterne havde deres Bord. Mængder af Sul og Steg blev fortæret. Greven gik selv rundt og opmuntrede Folk: "Æd og drik, Folkens!" Dog har hans Tale sikkert været forment anderledes oppe paa Slottet. Jeg har

Barndomsbillede af Johs. Bech.

været fire eller fem Aar, det Aar jeg fulgte efter Greven og spurgte ham: "Er du den gale Greve."

Greven: "Hvem kalder mig saadan?"

"Det gør vi allesammen," oplyste jeg.

"Hvorfor gør I det?"

"Fordi du laver saa mange tossede Ting."

"Haa-haa!" lo Greven, der nu havde taget mig ved Haanden og trak af med mig.

"Hvad siger Folk saa mere?"

"Jo, Mads Kusk siger, at han driller dig saa tit- og saa gi'r du ham en vældig Ørefigen - men saa bagefter en Femdalersseddel - og saadan sparer han sammen til en Gaard."

"Haa-haa - siger han det, den Slyngel, saa skal han da osse faa Fanden at se." ... I det samme kom der nogen ... "Her har du en Skilling - og skrub saa af, Hørtop." Greven gav mig en Specie, klappede mig paa Hovedet og saa saa venligt paa mig, at jeg kom til at elske den "gale Greve".

"Greven er god nok," sagde min Far senere. "Han er bare anderledes end alle andre."

JOHANNES BECH

Skøde- og pantevæsen - tinglysning/tinglæsning

Skøde- og pantebreve blev oprindeligt tinglæst, d.v.s. oplæst på herreds- eller landstinget, hvorved ejendomsoverdragelsen eller pantsætningen blev offentliggjort. Efterhånden opstod der behov for, at der hos retten forblev et skriftligt vidnesbyrd om tinglæsningen. Tinglysning kommer af ordet lyse = bekendtgøre (jfr. lysning til ægteskab), men bruges i talen om ældre tid ofte i flæng med ordet tinglæsning. I nutidens retssprog - siden 1926 - anvendes ordet tinglysning om retshandlingen med skøder og pantebreve.

Da brugen af tingbøger var blevet påbudt i 1551, blev uddrag af skøder og pantebreve som regel indført heri. I nogle købstæder indførtes allerede i 1500-årene særskilte skøde- og pantebøger (dog ingen jyske - de ældste bevarede jyske skøde- og pantebøger er fra Ribe og starter i 1643).

Ved forordning 1632 påbødtes skøde- og pantebøger ved herreds- og landsting, og i 1682 udvidedes påbuddet til købstæderne. Danske Lov 1683 indskærpede i 1-8-4 påbuddet. Det er vel ved indførelsen af særskilte protokoller, at man er gået over til en fuldstændig og ordret afskrift af skøderne og pantebrevene, i stedet for som oprindeligt et uddrag; men den fuldstændige og ordrette afskrift påbydes for første gang udtrykkelig i Danske Lov.

Ved mange by- og herredsting indførtes skøde- og pantebøger imidlertid først efter endnu en indskærpelse af påbuddet herom ved forordning af 7. febr. 1738, hvorefter det påhvilede retsskriveren at føre protokollerne. Ved samme lejlighed påbødtes førelsen af alfabetiske navneregistre over kreditorer og debitorer. Da størstedelen af jordejendommene på landet i 1700-årene tilhørte godsejerne, hvis værneting var landstingene, så foregik tinglysning af de fleste skøder og pantebreve - ikke kun på hovedgårde, men også på de dem tilhørende fæstegårde m.v., når de blev handlet eller pantsat enkeltvis - ved landstingene; i Nørrejylland Viborg landsting. Ved landstingene førtes fra 1738 hovedgårdsregistre, og der er desuden fortrinlige navneregistre til landstingets skøde- og panteprotokoller. Landstingene blev ophævet 1805 og erstattet af landsoverretter - men al tinglysning blev fra 1805 henlagt til underretterne (by-, birke- og herredsting).

I byerne, hvor ejendommene ret tidligt blev nummereret i forbindelse med indførelsen af brandforsikring, indrettede man realregistre til skøde- og pantebøgerne: i København f.eks. i 1759, i de fleste købstæder omkr. eller kort før 1800. På landet fik man først med matriklen 1844 faste numre på ejendommene, og fra 1845 findes også for landdistrikterne realregistre, indrettet efter sogn, ejerlav og matrikelnumre. Matrikelnumrene fra 1844 anvendes endnu - ved udstykning er de enkelte grunde indenfor det oprindelige matrikelnummer kendetegnet ved bogstaver eller litra, f.eks. matr. nr. 7a eller matr. nr. 13cv. I byerne er nummersystemet derimod blevet ændret: de fleste steder bruges nu en nummerering der blev indført i henhold til lov af 1863 i den nærmeste snes år derefter.

Vil man undersøge skøder og pantebreve vedr. en bestemt ejendom, må man derfor kende dens sogn, ejerlav og matrikelnummer (kan enten oplyses af nuværende ejer eller af kommunens tekniske forvaltning/stadsarkitekten ell. – ingeniøren). Dernæst bestiller man på landsarkivet realregisteret for pågældende sogn/ejerlav, finder ejendommens blad, og får der en oversigt over alle handeler, pantehæftelser og servitutter siden 1845 - sommetider også nogle ældre, da de skøder og pantebreve, der var gældende i 1845, blev indført ved realregistrenes oprettelse. Samtidig giver realregisteret henvisning til nummer på og folio i den skøde- og panteprotokol, hvori der findes en ordret afskrift af skødet eller pantebrevet. Protokollernes numre svarer ikke (altid) til landsarkivets bestillingsnumre - men en omsætningsnøgle findes i registraturen over skøde- og pantearkivalier på landsarkivets læsesal.

Systemet med indbundne skøde- og pantebøger og tilhørende realregistre hørte op med udgangen af marts 1927 (en del realregistre er dog ført ájour i lang tid derefter, nogle til op i 1960'erne) - i stedet for realregistrene fik man en tingbog på løsblade, og skøder og pantebreve arkiveredes løst i aktskabe på dommerkontoret i form af maskinskrevne gennemslag. Samtidig gik man over til at bekendtgøre tinglysninger i Tingbladet, der udkommer som tillæg til Statstidende.

De fleste dommerkontorer har afleveret alt det gamle materiale op til 1927 til landsarkiverne - og der sker desuden løbende aflevering af udskrevne tingbogsblade og af aflyste skødegenparter - de aflyste pantebrevsgenparter kasseres derimod af dommerkontorerne.

Uanset om materialet er afleveret til et landsarkiv eller stadig ligger på et dommerkontor, er det imidlertid tilgængeligt uden tidsfrist - jfr. indledningen: hele formålet med tinglysningen er offentlig bekendtgørelse af ejendomsoverdragelser og pantsættelser.

Foruden skøder og pantebreve på huse og jord kan der i skøde- og panteprotokollerne findes dokumenter vedr. løsøre - typisk skibe - men sådanne genstande kan selvfølgelig ikke findes i realregistret, men må opledes i selve skøde- og panteprotokollen. Også andre arter af dokumenter er blevet tinglyst, f.eks. aftægtskontrakter (der teknisk set er en slags pantebreve, fordi aftægtsnyderen fik pantsikkerhed i aftægtsyderens gård) og tinglyste skifteretsattester som adkomst til fast ejendom (f.eks. for en enke på hendes afdøde mands gård). Både aftægtskontrakter og skifteretsattester kan findes i realregisteret under bladet for den ejendom, de vedrører.

Litteratur: H. Hjelholt, Købstædernes Skøde- og Panteprotokoller
Fortid og Nutid bd. 6, 1926-27, s. 32-57.
Håndbog for danske Lokalhistorikere, s. 442-43

FROST I SKOLESTUEN I SEVEL

Der var frost i skolestuen i Sevel for omkring et halvt hundrede år siden - i hvert fald om natten. Det resulterede i et par morsomme tegninger i to landsdækkende aviser samt omtale i flere andre.

Forhistorien var følgende:

En kold vintermorgen var skolens daværende førstelærer, A. Richard Andersen, gået ind i skolestuen i den gamle skole for at tænde op i kakkelovnen. Det var nemlig lærerens opgave, - det var før der var skolepedeller og centralvarme! Lærer Andersen konstaterede da, at det frøs 7 grader i skolestuen, og at blækket var frosset i blækhusene (det var også, før kuglepennen blev opfundet). Lærer Andersen var meddeler til Holstebro Dagblad, og da han samme morgen snakkede med en journalist på avisen, fortalte han, hvor koldt det var. Det resulterede i en notits i avisen:

"Hurrah - for kulden. Skolebørnene i Sevel er glade for frosten. Når de møder om morgenen, er blækhuset frosset, og først op ad formiddagen kan de komme til at skrive".

Den historie var der som nævnt flere aviser, der fik fat i.

Daniel

Ubarmhjertigt Reglement

I Skolestuen i Sevel ved Holstebro frøs det forleden 7 Grader.

-Hr. Lærer, jeg trænger til at få varmet ørerne.

-Vist saa, min Dreng, jeg trænger ogsaa til at varme Fingrene, men det ved du jo godt, jeg ikke maa!

Frost i skolestuen

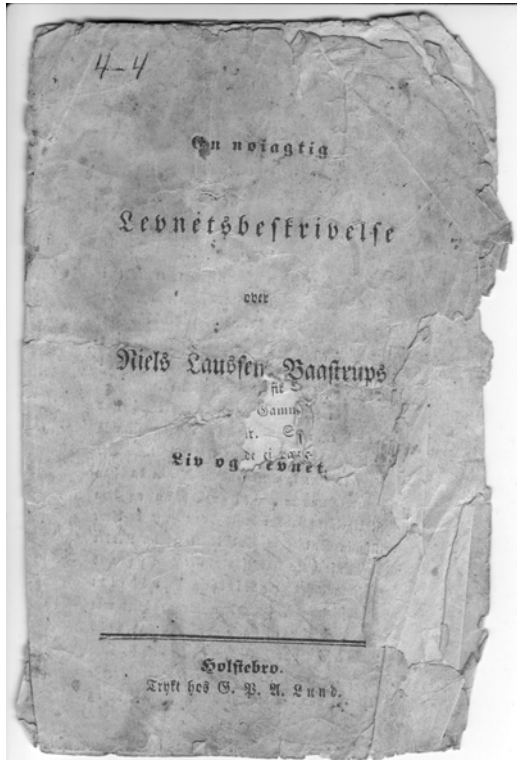
I Sevel Skole ved Holstebro foregaar undervisningen med 7 graders frost i skolestuen og is paa blæklusene.

Paa trods af flere graders frost
i Sevel skolestue,
saa bliver børn paa deres post.
Dem skal det ikke kue,
at der er snefog eller træk
og is paa deres skoleblæk.

I sivsko ryster de som siv,
og deres hænder bæver,
skønt frikvarterets tidsfordriv
er varme øretæver.
Giv tid, giv tid, de nynner glad
og spiser frossen skolemad.

At jyden han er stærkt og sej,
kan disse børn bevise,
for aldrig tager de paa vej,
og fliden maa man prise.
De er et meget dygtigt hold,
for de kan holde hjernen kold.

Niels Laussen Baastrups Liv og Levnet

Den slidte forside af levnedbeskrivelsen

I vore 'gemmer' har vi fundet denne gamle levnedbeskrivelse.

Forfatteren er Niels Laussen Baastrup, der er født i Nautrup i 1799.

Hvornår det udkom, vides ikke præcist, men da bogtrykkeren, G. P. A. Lund, startede sin virksomhed i Holstebro i 1851, må skriftet nødvendigvis være senere.

Bogtrykkeren havde i forvejen erfaring med den slags skrifter, noget af det første han udgav, var et skrift af Maarbjeerg fra Sahl.

Jeg har redigeret i teksten med nye afsnit på passende steder. I den oprindelige tekst er næsten alt skrevet ud i ét.

Afskriften er foretaget af Karen Nielsen.

KG

Niels Laussen Baastrup er født i Nautrup Bye, Sevel Sogn, Ringkjøbing Amt, Ginding Herred ved Holstebro, Aaret 1799 den 8de Juli. En uægte Søn af Moderen **Anne Marie Olsen** og udlagt Barnefader **Laust Nielsen** i S....gaard i Handberg.

Min Moder blev gift Aaret 1804 med **Jens Nielsen Baastrup** og fik min Bedstefaders Gaard, hvor jeg er født. Der blev de ikke længere end til 1806, da han byttede Huus med **Esper Olsen** og kom til Ugelstruphuus i Ryde Sogn hvor de bleve til min Stedfaders Død 1820. Min Moder var Enke i tre Aar, saa giftede hun sig med Enkemand **Jeppe Nielsen Tuusholdt** i Hesselaahuus, i Borberg Sogn, hvor min Moder forblev til sin Død 1832.

Niels Laussen var hos sine Forældre til sit 10de Aar, da kom jeg ud at tjene. Min første Tjeneste var i Brusen i Meirup i et Aar og derfra kom jeg til **Otto Sørensen** i Handberg hvor jeg var i to Aar og derfra flyttede jeg til Nørstoft i Sevel Sogn, hvor jeg var i 2 Aar og det sidste Aar blev jeg confirmeret af Hr. Pastor Hørning i Sevel Kirke første Søndag efter Paaske 1815, fra Nørstoft flyttede jeg til Høygaard i Sahl Sogn, hvor jeg tjente **Anders Christensen** 4 Aar og derfra til Proustgaard i Veirum Sogn hos **Frederik Hofmand Fredriksen** i 1 Aar og derfra flyttede jeg til Storhøjbæk i Gudum Sogn hos **Christen Pedersen** og der var jeg i 7 Aar og saa fik ??? Tanker og endelig kom jeg til Gammeltoft i Gudum Sogn et halvt Aar.

Saa fik jeg den Spekulation at jeg vilde ei være Soldat, og saa tumlede jeg om denne Vinter til om Foraaret, i Mai kom jeg til **M. Overgaard** paa Jungetgaard i Salling, hvor jeg blev i 1½ Aar til min Moder blev indkaldt for Retten og blev spurgt om hun vidste hvor jeg var og hun forklarede at hun troede jeg var paa Jungetgaard men da jeg fik Underretning derom reiste jeg strax derfra og jeg kom til Husum med en Drift Stude, derfra til Lybæk og fra Lybæk til Hamborg.

Efter en Tidlang kom jeg tilbage igjen til Als hvor jeg arbejdede noget en Vinters Tid siden; en Tid trækker med Heste Syd efter jeg var en Tour i 3 Uger i Belgien, men det behagede mig ikke, jeg reiste tilbage igjennem Holsten og det lakker mod Vinter og kom til Tannerup i Nærheden af Skanderborg og der blev jeg Vinteren over til April, derfra reiste jeg Nord efter og fik Tjeneste hos Forpagter **Hulbæk** paa Viskum som Hestepasser for denne Sommer, og Vinteren derefter vandrede jeg omkring, snart i Holsten snart i Jylland, i Foraarsdagene kom jeg til Thille og de manglede en Hestepasser og der var jeg denne Sommer, i Efteraaret derefter kom jeg til Frinsholdt hos ritmester **Hallbing** hvor jeg blev et Aar, derfter fik jeg Accordarbejde hos Gartner **Kok** på Frisenborg i denne Vinter til om Foraaret da fik jeg Accordarbejde hos **Alberts** paa Graveballegaard.

Der blev jeg bekjendt med en Pige og ville indgaae i Ægteskab med hende, men der blev ikke noget deraf thi jeg manglede Penge dertil og jeg saae ikke nogen Udvei dertil, da greb jeg til en Feil, hvorved jeg styrtede mig i den største Ulykke, og det blev ikke dermed endt, men det blev værre og værre; i Oktober Maaned

blev jeg arresteret for et Tyveri, som var gjort på Frisenborg, og der var jeg i 37 Uger og blev idømt 6 Gange 5 Dage Vand og Brød, men dermed var jeg ikke fri, thi jeg var deserteret fra 106 Lægd, Gudum Sogn, og derfor skulle jeg have 8 Dages Vand og Brød og ligge stadig til Tjeneste i 8 Aar.

Jeg kom først i Tjeneste Aar 1822 ved St. Hansdagstid, og det gik mig nogenledes godt i denne tid saalænge det varede, men saa blev jeg bekendt med slette Mennesker og begik slette Gjerninger; jeg havde Condition i Kjøbenhavn, og med en anden Medtjener blev jeg dømt som Deeltager i Tyveri 1 Aars Forbedringshuusarbejde.

Men der var mere tilbage for mig af det som var værre; jeg blev hjemsendt til Sevel Sogn, men der var ingen som kjendte mig, og derved blev det, og det blev saaledes at jeg reiste min Vei igjen og strøfede omkring i Landet, til jeg til sidst blev bekendt med en anden Gavtyv, og vi gjorde Indbrud og Tyveri i Skolleløv ved Frisenborg, hvorfor jeg blev anholdt og dømt til 6 Aars Fæstningsarbeide.

Alt dette overstod jeg med Taalmodighed og ventede at det skulle gaee mig bedre, men da jeg havde udstaaet S..... (Straffen?) blev jeg sendt fra Kjøbenhavn til min Fødested, navnlig Sevel Sogn, ved Foraarstid, men det blev som tilforn og jeg saa ikke nogen god Udvei.

Jeg fik det Indfald at reise til Kjøbenhavn og tage Condition og det lykkedes mig og jeg fik en god Condition hos Urtekræmmer **Malling** hvor jeg blev hele Sommeren til om Efteraaret i December men da jeg intet lovligt Pas kunde skaffe, blev det oplyst at jeg havde været straffet i Kjøbenhavn, saa blev jeg hjemsendt til Sevel, men det Sidste blev værre end det Første og der var ingen som kjendte mig men derimod slog Haanden af mig og De jeg henvendte mig til gav ingen god Besked og jeg saae ingen Udvei for det Første.

Jeg fik et Brev fra Fattigvæsenet om at søge Arbeide, og for ikke at blive straffet som Løsgjænger, reiste jeg omkring i Østjylland og klinkede Porcelæn og andre Dele indtil jeg kom i Complot med en Anden, som var ikke bedre end jeg og til sidst bleve vi begge anholdte for begaaet Indbrudstyveri i Skjælrop paa Mols og vi bleve begge dømt, jeg til 8 Aars Fæstningsarbeide og han til 12 Aar.

Den Tid hensled jeg med Taalmodighed, men i de sidste Aar kom der Cholera til Kjøbenhavn og derover var jeg næsten død, men Gud gav mig længere Tid til Omvendelse fra det Onde og hænge fast ved det Gode med Flid og Iver, thi Gud vil ikke en Synders Død, men, at han skal omvende sig og blive salig. Haabet beskæmmer Ingen og ved Omvendelse og Tro bliver man salig, dersom man fast tror.

Nu har jeg saaledes henslidt en Tid af 15 Aar i Fangenskab og desforuden faaet Vand og Brød i 68 Dage og døiet meget Ondt, været landflygtig og bange for Enhver, som saae mig at han ville gribe mig og jeg skulle blive straffet for mine Gjerninger, thi Man tragter altid efter det Onde og hænger ikke fast ved det Gode og derfor er det gaaet mig saaledes og jeg er ikke den Eneste og Ingen kan rose sig uden at bedrage Gud og lyve for sin Næste. Jeg sætter mit Haab til Gud og

beder ham om Tilgivelse for de Overtrædelser jeg har begaaet og jeg har erholdt Overbevisningen om at Gud har tilgivet mig mine Feil, forbedret mig og haaber at blive salig.

I syv Aar har jeg nu levet paa Friheden Bane og i den Tid har jeg tjent om Sommeren og været hjemme om Vinteren, thi jeg kan ikke udholde Vinterens Kulde siden jeg havde Cholera. Der er vel Mange, der tage dette for Usandhed, det ved jeg ret vel, men Gud ved det Rette, og for Misundelse og Bagtalelse er Ingen fri, thi de Gjæringer der bedrives i Løndom er aabenbaret for Gud og Gud vil ikke en Synders Død, men at han skal omvende sig og blive salig.

Et Terningspil om Døden

DET HÆNDTE for en Del Aar siden, da jeg stavede nogle ældgamle Aargange af en jydsk Avis igennem, at jeg mødte ovenstaaende ejendommelige Notits.

Det kan til Tider være de mest djævelsk snedige Straffe, der blev udpønset af Fortidens Dommere for begaaede Forbrydelser, og var der end ikke noget særligt gruopvækkende i denne Domfældelse, hvor en af de tre Misdædere ved Sværdet skulde miste Hovedet, saa turde Fremgangsnaaden med at finde ud af, hvem det skulde gaa ud over, dog siges at være ikke saa lidt ud over det almindelige.

I "Jydsk Historie og Topografi" har Dr. phil. Villads Christensen ud fra de officielle Retsdokumenter skildret Baggrunden for denne mærkelige Domfældelse for godt og vel halvandet Hundrede Aar siden.

Seddelfalsknerne paa den jydsk Hede:

Hvor usandsynligt og mærkeligt det end lyder, saa sad der i Tiden omkring 1770 en lille Samling af gemene Hedeboender midt ude paa den jydsk Hede og fremstillede falske Bancosedler. Det var en forhutlet Birkedommer i Herningholm

Birk, der efter eget Opgivende ved et Tilfælde kom paa Sporet af Seddelfalsknerne, hvis Hovedmand var Hedebonden Niels Lassegaard. Under et Besøg i dennes Hus, hvor Birkedommeren bad om at maatte laane Papir og Blæk, blev der overladt ham en Stue, og her gjorde han nu sin sensationelle Opdagelse. Det var Blækket, der førte ham paa Sporet. Det fremtraadte nemlig ved Brug som trykt Skrift, og da han prøvede at dyppe Fjerpennen i et Par andre Blækhuse, viste det sig, at disse indeholdt Blæk af en anden Farve. Sandsynligvis har Birkedommeren forud for dette Besøg haft Kendskab til visse Rygter om Seddelfalsknerne ude paa Heden - og han gav sig nu efter Opdagelsen af det mystiske Blæk til at undersøge Stuen nærmere, og i et Skab fandt han flere Rigsdalersedler til forskellig Værdi, og han konstaterede hurtigt, at disse Sedler var falske. Yderligere fandt han forskellige Papirstykker, der var Udkast til nye Sedler.

Birkedommeren tog Pengesedlerne med sig og gik til Herredsfogden for at meddele denne sin Opdagelse. Herredsfogden var imidlertid ikke hjemme, og efter at Birkedommeren havde vist Sedlerne til en Skriverkarl og et Par andre Tilstedeværende tog han dem med hjem. Et Par Dage efter kom Niels Lassegaard og en Medhjælper til Birkedommerens Hus, hvor de gav sig til at drikke med ham, og efter at han var blevet fuld og var faldet i Søvn, brød de Chatollet op - og tog de falske Pengesedler med sig. Hermed var et fældende Bevis fjernet - og i første Omgang fik man ikke Ram paa Seddelfalsknerne.

En mislykket Aktion.

Dette var sket i Efteraaret 1773, og først i Maj næste Aar blev der iværksat en Aktion til Afsløring af Banden. Amtmanden i Ringkøbing havde i Mellemtiden ved Spioner søgt at skaffe nye Oplysninger i Sagen, og man mente at have konstateret, at Lassegaard virkelig fabrikerede Bancosedler i Massevis, og at han havde en Medhjælper, der foretog hyppige Rejser til Holsten for at afsætte de falske

Kjøbenhavn, October 1777.

Tirsdag den 2. October blev den allernaadigst formildede Dom over de 3 for falske Bancosedlers Forfærdigelse dømte Personer, Schmidt, Børgesen og Lassegaard, paa Retterstedet uden for Vester Port ved Kjøbenhavn fuldbyrdet. Efter denne Dom maatte de kaste Tærringer, hvem af dem, der skulde miste Livet. Schmidt kastede først 9 Øine, Børgesen ligeledes 9 og tilsidst Lassegaard 10. De 2 første maatte altsaa kaste anden Gang, da Schmidt fik 8 og Børgesen 9 Øine. Derpaa blev Schmidt henrettet med Sværdet, og de 2 andre paa Løstid indsatte i Rapshuset.

Penge. Ringkøbing-Amtmanden fik nu af Gehejmraadet Fuldmagt til at foretage det videre fornødne i Sagen, og under Paaskud af at søge efter Brændevinstøj foretoges der nu en Ransagning i Lassegaards Hus. Man fandt til stor Skuffelse Intet Spor af Værktøjet til Seddelfalskneriet - men ikke desto mindre blev Lassegaard arresteret, medens hans Medhjælper havde salveret sig. Lassegaard sad nu fængslet i et Par Maaneder, men maatte derefter løslades paa Grund a! manglende Bevis.

Denne mislykkede Aktion gav Seddelfalsknerne fornyet Vind i Sejlene. Komplottet blev udvidet med en forhenværende Skriverkarl Hans Peter Schmidt, der sammen med Bonden Nikolai Busch nu var Lassegaards haandgangne Mænd. Efter at der var fremstillet en Del falske Sedler, saa det ud til, at de to sidstnævnte havde paatænkt at begynde for sig selv, men Lassegaard maa have anet Uraad, for en skønne Dag mødte han op og tog Stemplerne til Seddelfabrikationen med sig.

Det store Kup.

Busch og Schmidt allierede sig nu med Selvejrbonden Hans Hansen og Gaardmand Peder Børgesen, hvis Svoger - en Gørtler - for Hundrede Rigsdaler paatog sig at forfærdige de nødvendige Stempler. Disse blev færdige ved Snapstingstide 1775 - og Fabrikationen kunde begynde. Imidlertid viste det sig hurtigt, at Busch vilde snyde sine Kompagnoner, og Skriverkarlen Schmidt, der havde haft Ophold hos Busch, tog derfor alt Værktøjet med sig og drog over til Hans Hansen, og disse to begyndte derefter Fremstillingen af de falske Bancosedler.

Til en Begyndelse holdt de sig til de sædvanlige 10 Banco-Sedler, men de havde langt højere Maal, og da de to Kumpaner paa en Rejse til Aabenraa havde tilvekslet sig en 50 Rigsdaler-Seddel, besluttede de at lave det helt store Kup. De fire første Sedler af denne Type blev afsat paa en Rejse til Varde, og hjemkomsten fra denne Færd blev Peder Børgesen igen optaget i Komplottet og Seddel-fremstillingen ligefrem sat i System. I Løbet af August Maaned 1775 blev der fremstillet en Snes falske 50 Rigsdalersedler -og under falske Navne drog de tre Staldbrødre nu rundt i Vestjylland for at faa Sedlerne vekslet. Paa Lemvigegnen og omkring Ringkøbing købte de Heste og betalte med de store Sedler, men ret hurtigt blev det paafaldende, at "Hestehandlerne" altid betalte med store Sedler, og da de mærkede, at der begyndte at samle sig Mistanke mod dem, skiltes de for at drage hjem. Men de havde været for godt kendt mange Steder, og ret længe varede det ikke, før de alle sad under Laas og Lukke. Samtidig blev Lassegaard, Nikolai Busch og dennes Søster samt Gørtleren Henrik Børgesen arresteret. Nu skulde der sættes en Stopper for dette Seddelfalskneri.

Under Tortur i Stokhuset i København.

Efter at man nu havde hele Banden fængslet, blev Hof-Stadsretsassessor Ole Redsted i September sendt til Jylland for at lede Undersøgelsen i Sagen, og Skriverkarlen Schmidt og Hans Hansen gik ret hurtigt til Bekendelse, og sidstnævnte

gav Anvisning paa, hvor i hans Hus Værktøjet til Fremstilling af de falske Sedler var at finde..

Den eneste, det var umuligt at faa noget ud af, var Lassegaard, der stædigt fastholdt sin Uskyld.

Under Militæreskorte blev seks af de arresterede nu overført til Stokhuset i København, og her tog man fat paa fornyede Forhør under Anvendelse af Datidens almindelige Fremgangsmaade overfor haardnakkede Benægttere. Man begyndte med Niels Lassegaard, der som en lille Forsmag blev kattet med 27 Slag og senere med 36 Slag - uden at ville bekende.

Men da det nogle Dage senere blev bestemt, at han skulde have 40 Slag, gav han op og gik til Bekendelse, Nikolai Busch gik det paa samme Maade. Efter at han var blevet kattet tre Gange, var ogsaa han blevet mør.

En nedsat Kommission dømte nu Lassegaard, Schmidt og Børgesen til at have forbrudt Ære, Liv og Gods. Kommissionsdommen indbragtes derefter for Højesteret, der bestemte, at hvis Dommen kunde formidles til, at kun en af de dømte skulde dø, vilde man betragte Børgesen som den mest strafskyldige. Herfra gik Sagen til Kancelliet, og den endelige kongelige Resolution kom til at gaa ud paa, at Schmidt, Børgesen og Lassegaard "skal spille om, hvem af dem der bør miste Livet. De to, som spiller sig fri, skal indsættes i Rasphuset 1) for Livstid".

Denne Fremgangsmaade er vist uden Sidestykke i den civile Rets-Historie. Derimod er den ikke ukendt indenfor Militæret, og den fandtes i Kong Frederik den Femtes Krigs-Artikels-Brev for Landtjenesten under Søetaten.

Uden Tvivl har dette offentlige Terningspil med Livet som Indsats forment sig som en større Folkeforlystelse. Dette forudsaa ogsaa Kongens Foged, Etatsraad Ortved, der skulde forestaa Eksekutionen, og han forlangte 24 Vogtere til at eskortere den Vogn, der skulde føre de tre Seddelfalsknere fra Stokhuset til Vesterfælled, da man kunde "slutte, at Tilskuernes Antal vil blive overmaade stort baade her i Staden og paa Vesterbro og i Synderlighed paa Retterpladsen", ligesom han henstillede, at der ordres Militær til Afspærring. Kancelliet havde endvidere bestemt, at Terningspillet skulde foregaa paa Retterstedet, og at der skulde anvendes Tromme, Terninger og Bæger som ved militære Eksekutioner, ligesom Henrettelsen skulde foregaa ved Sværd.

Spillet formede sig som nævnt saaledes, at det blev Schmidt, der maatte lade Livet, medens Lassegaard og Børgesen paa Livstid maatte vandre til Rasphuset.

Og med denne kuriøse Dom og Terningspillet om Døden paa Vesterfælled ved København var der saa sat Punktum for Seddelfalsknerbanden fra den jydsk Hede.

Henry E. Pedersen

1) Rasphuset: Ifølge Store Nordiske Konversationsleksikon 1921: Fængsel, hvor fangerne beskæftigedes med at raspe farvetræ med fil til farverierne, en både anstrengende og sundhedsfarlig gerning, da de fine træspåner er skadelige for åndedrættet. I avisen var der fejlagtigt skrevet 'Rapshuset'.

Møder, arrangementer, ture m.m. Hvor intet andet er nævnt, er mødestedet Arkivet, Vinjes Torv 1, Vinderup. Ret til ændringer forbeholdes.	
Onsdag d. 27. september kl. 19.30	Ole Nielsen, direktør for Holstebro Museum, fortæller om Danmark i jernalderen og påvirkning fra Romerriket Medbring kaffe
Onsdag d 25 oktober Samkørsel fra brugsens parkeringsplads kl. 19.00.	Udflugt til Landsarkivet i Viborg. Pris 50 kr. Begrænset deltagerantal. Vi er tilbage i Vinderup ca. 22.15, hvor Arkivet er åbent for evt. kaffedrikning. Tilmelding senest 16 oktober til arkivet eller 97 44 10 75.
Onsdag d 6 december kl. 19.30	Julemøde. Boye Bruhn underholder og fortæller om Folk og begivenheder omkring Flyndersø. Medbring kaffe
2007	
Onsdag d.7. februar kl. 19.30	Astronom Sven Laustsen, Rønbjerg : Fra Fjends til Atacama ørkenen. Erindringer om et astronomisk arbejde i Sydamerika. Medbring kaffe

Efterlysning

Vi har på Arkivet modtaget et stykke værktøj, som vi ikke aner anvendelsen af. Er der nogen, der kan hjælpe?

Højden er ca. 90cm, medens 'S-et' har en bredde på 21cm.

'S-et' er skarpt under bunden, men bærer ikke slidspor!

